

ЕТИКЕТНИЙ СТАТУС МОВЧАННЯ

Козир Г. О.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач Косенко Ю. В.

Лінгвісти все більше фокусують увагу на вивченні феноменів невербального спілкування. Мовчання є предметом вивчення фізіології, нейрофізіології, філософії, біології, соціології, етики, лінгвістики.

У сучасній лінгвістиці намічається тенденція осмислення мовчання у когнітивно-дискурсивній парадигмі.

Свідомо або підсвідомо людина виражає свій психічний стан за допомогою невербальної поведінки та номінацій, які утворюють особливу знакову парадигму. Силенціальний компонент спілкування має денотативно-конотативне значення, що приводить до реалізації у мовленні прагматичного ефекту. Мовчання є комунікативною дією, що має знаковий характер.

Невербальна комунікативна поведінка є сукупністю правил та традицій – це етикетні формули, темпоральні інтервали спілкування, які регламентують спілкування за допомогою жестів, міміки та проксемики.

Аналізуючи прагматику мовчання, можна визначити, які соціальні та культурні умови приймаються за норму.

Один із перших дослідників мовчання Н. Д. Арутюнова вважає, що концепт мовчання формується на фоні поняття мовлення та є вторинним по відношенню до нього. Відповідно і прагматика мовчання формується на фоні прагматики мовлення. Отже, порушити мовчання (перервати) можна лише тоді, коли був прецедент мовлення.

У психолінгвістиці та лінгвопрагматиці мовчання інтерпретується амбівалентно. З одного боку воно асоціюється з відсутність мовлення, інформації, взаємодії, з пустотою, а з іншого - з глибокими переживаннями, серйозністю позиції.

Мовчання – це форма внутрішнього мовлення, Якщо людина відмовляється з якихось причин від звукового мовлення, то вона все одно не припиняє. Тому в прагмалінгвістиці, при вивченні мовчання одна з найважливіших проблем – це диференціація комунікативно-значимого та комунікативно-незначимого мовчання. Особливістю комунікативно-незначимого мовчання є те, що воно не несе функціонального навантаження та виключає ситуацію спілкування.

Компетентність у спілкуванні має, без сумніву, загальнолюдські характеристики. Так, сильні, дійсно мотивовані емоції переживаються однаково всіма людьми, тому знаки-симптоми цих почуттів мають інтернаціональний характер. Альтернативно існує інша невербальна поведінка – „культурна”, яка притаманна окремому народу чи етнічній групі й обумовлена культурними традиціями та національним характером.

Мовчання як силенціальний ефект є психологічно релевантним, семантично навантаженим та значущим для людського спілкування. Мовчання – це перерив у вербальній поведінці, субститут просодичних паузальних компонентів. Воно позначається графічними знаками, прямими та дескриптивними вербалізаторами.

Мовчання не вирішує конфліктів, але воно завжди корелює з конфліктністю.

Найбільш розповсюдженими є контексти, діє стратегія мовчання виступає як лінія самостійної мовленнєвої поведінки у відповідь на стратегії засудження, образи, чи дискредитації з метою: приховати інформацію, виразити протест, слугувати виправданням чи захистом, виразити покору та послух, не зіпсувати комунікацію.

У більшості випадків стратегія мовчання є реакцією у відповідь на ненормативні ситуації та характеризується свідомими діями.

Аналіз показує, що використання тактики мовчання переважає використання стратегії мовчання у кількісному відношенні. Найбільш розповсюджені випадки використання тактики мовчання, де мовчання роздуми або прийняття рішень. тактику мовчання можна розуміти як засіб реалізації аргументації, оскільки в контексті наявні причини та аргументи на користь даної тактики.

Доцільно порівняти цей приклад з випадком використання стратегії мовчання як засобу реалізації стратегії аргументації. В якості стратегії, мовчання заздалегідь є обдуманим та переслідує емотивну мету комунікації – виразити тихий протест, «зберегти власне обличчя». В якості тактики, мовчання має властивість гнучкості, тобто вживається в процесі розмови та вирішує практичну мету комунікації – обміркувати рішення або наступний мовленнєвий хід.

1. Анохіна Т. О. Ефект силенціальної загадковості: типологічні аспекти // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». - №1. - 2008. - С. 5-8
2. Анохіна Т. О. Поліфункціональність та поліаспектність графічних знаків (ГФ) // Вісник СумДУ. - №3(62). - 2004. - С. 9-14
3. Анохіна Т. О. Комунікативно-прагматичні аспекти силенціального ефекту // Вісник СумДУ. - №3(87). - 2006.- С. 175-179

Козир, Г.О. Етикетний статус мовчання [Текст] / Г.О. Козир; наук. кер. Ю.В. Косенко // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова та ін. — Суми : СумДУ, 2010. — С. 95-96.